De Fryske Marren

GEMEENTEBLAD

Officiële uitgave van de gemeente De Fryske Marren

Nr. 412670

1 september 2026

Ontwerp omgevingsprogramma BOSS

Het college van burgemeester en wethouders van Gemeente De Fryske Marren

gelezen de tekstinhoud van "Omgevingsprogramma BOSS" d.d. 25 augustus 2026.

Overwegende dat:

Besluit;

Artikel I

"Omgevingsprogramma BOSS" opgenomen in Bijlage A wordt vastgesteld.

Artikel II

Van de terinzagelegging, de termijn voor terinzagelegging en de mogelijkheid om te reageren wordt kennis gegeven in het gemeenteblad en lokale huis-aan-huisbladen.
Aldus vastgesteld door Gemeente De Fryske Marren, 25 augustus 2026.

Drs. L.P. Stoel *D. Cazemier*

Dit document is een ontwerpbesluit.

Bijlage A Bijlage bij artikel I

Omgevingsprogramma BOSS

1 Voorwoord

Beste inwoners van De Fryske Marren,

Onze gemeente groeit, verandert en beweegt. In de afgelopen jaren hebben we gezien hoe belangrijk de openbare ruimte is voor ons dagelijks leven. Het is de plek waar onze kinderen spelen, waar we elkaar ontmoeten, waar jongeren en volwassenen sporten en waar we samen bouwen aan een gezonde en vitale leefomgeving. De speelplaatsen, sportveldjes en ontmoetingsplekken die we de afgelopen jaren hebben aangelegd, hebben ons veel gebracht. Maar de samenleving staat niet stil en daarom ons beleid ook niet.

We staan op een mooi moment om het speelruimtebeleid te vernieuwen. Waar we ons eerst vooral richtten op spelen voor kinderen, kiezen we nu voor een bredere en integrale benadering:

BOSS: Bewegen, Ontmoeten, Spelen en Sporten

Want de buitenruimte is er niet alleen voor de jeugd; zij is er voor iedereen van 0 tot 99 jaar.

Met BOSS zetten we een stap vooruit. We kijken niet langer sectoraal, maar omarmen een visie die uitnodigt tot actief gebruik van onze dorpskernen, wijken en buitengebieden. Een visie die ruimte biedt aan spelend leren, gezond opgroeien, vitaal ouder worden en elkaar ontmoeten op een manier die past bij de identiteit van De Fryske Marren. Namelijk: toegankelijk, sociaal, leefbaar en in balans met onze mooie omgeving.

Dit beleidskader helpt ons om keuzes te maken in ontwerp, onderhoud en investeringen, zodat onze buitenruimte aantrekkelijk, veilig en uitnodigend blijft. Ik ben trots op de samenwerking met inwoners, scholen, verenigingen en professionals die aan de basis van dit beleid hebben gestaan. Hun inzichten maken dit programma sterker en beter.

Samen maken we van de openbare ruimte een plek waar iedereen kan bewegen, spelen, ontmoeten en sporten. Voor nu én voor de generaties die na ons komen.

Mei freonlike groetnis,

Wethouder Jan van Zanden

Gemeente De Fryske Marren

2 Samenvatting

Het Omgevingsprogramma BOSS vernieuwt het speelruimtebeleid van De Fryske Marren en zorgt hiermee voor een brede, integrale benadering van de openbare ruimte. Niet langer staat alleen spelen centraal: de buitenruimte wordt ontwikkeld als een samenhangende omgeving voor Bewegen, Ontmoeten, Spelen en Sporten voor alle inwoners van 0 tot 99 jaar. BOSS vormt daarmee een strategisch kader voor een gezonde, sociale en toekomstbestendige leefomgeving.

Waarom BOSS?

De samenleving verandert snel. Inwoners gebruiken de buitenruimte intensiever en diverser dan voorheen. Het huidige speelruimtebeleid sluit niet meer aan bij deze ontwikkelingen. BOSS speelt in op:

- de behoefte aan laagdrempelige beweeg- en ontmoetingsmogelijkheden;
- het versterken van gezondheid en vitaliteit;
- het vergroten van sociale cohesie en inclusie;
- het toekomstbestendig inrichten van de leefomgeving.

Doel van het programma

BOSS biedt een integraal beleidskader voor ontwerp, inrichting, beheer en investeringen in de buitenruimte. Het programma:

- actualiseert het speelruimtebeleid;

- verbreedt het naar alle leeftijden en doelgroepen;
- geeft richting aan keuzes in voorzieningen, spreiding en kwaliteit;
- ondersteunt zelfredzaam opgroeien en vitaal ouder worden.

Kern van de aanpak

BOSS werkt met vier centrale uitgangspunten:

1. BOSS-inrichtingsprincipes

Plekken moeten elkaar versterken, variatie bieden en aansluiten op de natuurlijke kwaliteiten van de locatie. Er wordt gewerkt met een hoofdstructuur (centrale plekken en steunplekken) en een nevenstructuur (informele plekken zonder toestellen).

2. Openbare ruimte als samenhangend netwerk

Routing verbindt speel-, sport- en ontmoetingsplekken tot een beweegvriendelijk netwerk. Veiligheid, toegankelijkheid en rookvrije locaties zijn randvoorwaarden.

3. Samen en op maat

Bewoners, kinderen en lokale partners worden actief betrokken. Iedere kern krijgt een inrichting die past bij het lokale karakter en de demografische opbouw.

4. Groen en duurzaam

BOSS draagt bij aan vergroening, biodiversiteit, klimaatadaptatie en circulair werken. Natuurlijke inrichting verhoogt de belevingswaarde en stimuleert gebruik.

Effect voor de gemeente

BOSS biedt een helder kader voor:
- investeringskeuzes en prioritering;
- beheer en vervanging van voorzieningen;
- participatie en samenwerking met inwoners;
- integrale afwegingen tussen gezondheid, leefbaarheid, duurzaamheid en ruimtelijke kwaliteit.

Het programma vormt daarmee een strategische basis voor een toekomstbestendige inrichting van de openbare ruimte, waarin gezondheid, vitaliteit en sociale verbinding centraal staan.

3 Inleiding

Onze leefomgeving verandert razendsnel. Mensen bewegen anders, ontmoeten elkaar op nieuwe manieren en gebruiken de buitenruimte veel breder dan voorheen. Vroeger werd vooral gedacht in termen van speelplekken voor kinderen. Nu zien we dat de hele samenleving, van jong tot oud, de openbare ruimte nodig heeft om gezond, verbonden en actief te blijven. Juist daarom is het moment daar om met een frisse blik naar onze buitenruimte te kijken.

Met het Omgevingsprogramma BOSS zetten we een stevige stap vooruit. BOSS staat voor Bewegen, Ontmoeten, Spelen en Sporten: vier activiteiten die onmisbaar zijn voor een vitale leefomgeving en een gelukkige gemeenschap. Het programma nodigt iedereen uit om naar buiten te gaan, elkaar te ontmoeten, plezier te maken en in beweging te komen. Niet vanuit losse voorzieningen, maar vanuit een brede, integrale visie op de openbare ruimte als plek waar gezondheid, leefbaarheid en verbinding samenkomen.

3.1 Aanleiding

De directe aanleiding voor het Omgevingsprogramma BOSS is de behoefte om het verouderde speelruimtebeleid te actualiseren. Het bestaande beleid richtte zich voornamelijk op traditionele speelvoorzieningen

voor kinderen en sluit daardoor niet meer aan bij de huidige maatschappelijke ontwikkelingen, veranderende gebruikswensen en ruimtelijke opgaven.

Inwoners maken tegenwoordig op veel meer verschillende manieren gebruik van de openbare ruimte. De buitenruimte is niet langer uitsluitend een plek om te spelen, maar ook een plek om te bewegen, te ontmoeten en te sporten, voor alle leeftijden. Daarom is gekozen voor een bredere blik op de buitenruimte, waarbij de oude beleidskaders worden losgelaten en wordt gekeken naar de behoeften van 0 tot 99 jaar. Deze verbreding wordt samengevat in het concept BOSS: Bewegen, Ontmoeten, Spelen en Sporten.

BOSS stimuleert actief gebruik van de buitenruimte door jong én oud. Het programma sluit aan bij maatschappelijke doelen zoals het bevorderen van een gezonde leefstijl, het versterken van sociale samenhang en het ondersteunen van zelfredzaam opgroeien en ouder worden. Hiermee positioneert BOSS de openbare ruimte als een belangrijke voorziening voor welzijn, gezondheid en leefbaarheid.

Wat is BOSS?

De activiteiten Bewegen, Ontmoeten, Spelen en Sporten (BOSS) vormen de gebruikslaag van de fysieke leefomgeving. Deze activiteiten dragen in hoge mate bij aan gezondheid en geluk. Denk aan het lopen van een ommetje, kletsen op een bankje, spelen op een speelplek of even een balletje trappen met vrienden. Voor de vier onderdelen van BOSS staan de volgende definities centraal:

Bewegen: Geeft invulling aan de behoefte om gezond te leven en te bewegen op een leuke en laagdrempelige manier. Denk aan een stukje lopen om lekker buiten in het groen te zijn.

Ontmoeten: Geeft invulling aan de behoefte om elkaar te zien en te spreken of te zitten/rusten en van de omgeving te genieten.

Spelen: Geeft invulling aan de behoefte van kinderen (eigenlijk alle mensen) om te experimenteren met hoe dingen werken in de leefomgeving en fysieke- en cognitieve vaardigheden te ontwikkelen.

Sporten: Geeft invulling aan de behoefte van jong en oud om beter te worden in een bepaalde sport (training) of sterker en/of sneller te worden. Sporten kent vaak een competitief element.

Ruimte voor BOSS begint zodra je de voordeur uitstapt

Het bewegen, ontmoeten, spelen en sporten begint dichtbij huis voor kinderen, maar naarmate zij ouder worden, gaan ze steeds verder weg het dorp of de buurt in. Te voet, per fiets of per step/skates. Tot het punt dat kinderen oud genoeg zijn om zelfstandig buiten de grenzen van dorp of buurt te bewegen en ontmoeten. De ruimte die nodig is voor spelen op buurt- en kernniveau leent zich ook prima voor senioren. Hun actieradius wordt steeds kleiner naarmate zij ouder en minder mobiel worden. Zij willen rustpunten onderweg naar de winkel om even lekker te zitten of om te kijken naar wat er allemaal op een plek gebeurt. Volwassenen, de groep tussen jeugd en senioren, willen in eigen omgeving genieten van ontmoeten van dorpsgenoten of een wandeling of fietstocht kunnen maken bij mooi weer. BOSS gaat dus verder dan de plek alleen. Het biedt een opstap naar een breder netwerk aan voorzieningen tussen verschillende plekken en doelgroepen.

3.2 Ambities en doel

Het Omgevingsprogramma BOSS heeft als doel om te komen tot een samenhangende visie en een praktisch uitvoerbaar beleidskader voor het vormgeven, gebruiken en beheren van de openbare buitenruimte.

De belangrijkste doelstellingen zijn:
- Het ontwikkelen van een actueel speelruimtebeleid en dit uitbreiden naar een integrale benadering van bewegen, ontmoeten, spelen en sporten.
- Creëren van een toekomstbestendige buitenruimte die uitnodigt tot actief gebruik door alle leeftijden en doelgroepen.
- Bijdragen aan een gezonde en fitte samenleving door bewegen en sport laagdrempelig en toegankelijk te maken in de openbare ruimte.
- Stimuleren van sociale interactie en ontmoeting, waardoor bewoners elkaar makkelijker vinden en de sociale cohesie wordt versterkt.
- Ondersteunen van zelfredzaam opgroeien en ouder worden, door een buitenruimte te creëren die meegroeit met de behoeften van inwoners in verschillende levensfases.
- Bieden van richting en kaders voor ontwerp, inrichting, onderhoud en investeringskeuzes binnen de buitenruimte.

Met deze doelstellingen vormt het Omgevingsprogramma BOSS een stevig fundament om de openbare ruimte in te zetten als een plek die gezondheid, vitaliteit, leefbaarheid en verbinding stimuleert. Voor nu én in de toekomst.

4 Uitgangspunten BOSS

We streven naar het ontwerpen en realiseren van kwalitatief hoogwaardige plekken, ruimte en routes met ruimtelijke elementen die BOSS stimuleren. Gebruikskwaliteit wordt extra geborgd door samen met bewoners en gebruikers te ontwerpen. Kinderen/jongeren krijgen daarbij nadrukkelijk een stem. Op deze manier wordt de gebruiksruimte binnen de kernen van De Fryske Marren van en voor iedereen en sluit deze zo goed mogelijk aan bij de behoefte van de verschillende doelgroepen.

Visie BOSS 2023

In 2023 is een eerste strategie en visie op BOSS geschreven (zie Bijlage 1 - BOSS visie 2023). Op basis van de visie uit 2023 zijn in Bakhuizen en de wijk Lemstervaart in Lemmer pilots uitgevoerd. Deze pilots zijn in 2025 geëvalueerd (zie Bijlage 2 - Evaluatie BOSS (intern)). Onderstaande speerpunten, de uitkomsten en ervaringen met de pilots en de visie uit 2023 vormen De basis voor dit Omgevingsprogramma BOSS.

Speerpunten BOSS

4.1 Uitgangspunten verschillende doelgroepen

Kinderen 0-12 jaar

Binnen deze brede leeftijdsgroep vinden grote verschillen plaats in ontwikkeling, interesses en mogelijkheden. Een speelomgeving die aansluit bij deze doelgroep vraagt daarom om een gedifferentieerde benadering waarbij rekening wordt gehouden met de fysieke, sociale, cognitieve en emotionele ontwikkeling van kinderen. Het uitgangspunt is dat de buitenruimte meegroeit met het kind en ik elke levensfase passende uitdagingen biedt. In Bijlage 3 - Doelgroepen en behoeften is een uitgebreidere toelichting per leeftijdsfase van 0-12 jaar te vinden.

Bereikbaar	**Uitgangspunten spelen en bewegen kinderen 0-12 jaar**
Meegroeien	Eerst dicht bij huis en bij ouder worden verder weg.
Loopafstand	5 minuten gemiddeld, bij ouder worden maakt het niet uit (kinderen kunnen fietsen).
Aanbod	
Ontmoetingsplekken	Op iedere plek ook ruimte voor ontmoeting van (groot)ouders.
Hoofdstructuur	Iedere kern of buurt een centrale plek (inclusief), aan te vullen met steunplekken bij hoge kinderdichtheden rondom plek (> 30 kinderen 0-5 jaar of >70 jeugdigden 6-11 jaar) of decentrale ligging buurtplek (> 5 minuten lopen).
Nevenstructuur	100 m2 per 5 kinderen (straatplek, stoep, veldje, bosjes), BOSS inrichtingsprincipes in alle projecten toepassen en op informele plekken.

Jongeren 12+ jaar

Jongeren in de leeftijd van 12 tot 18 jaar bevinden zich in een fase waarin zelfstandigheid, identiteitsvorming en sociale relaties centraal staan. De openbare ruimte speelt hierin een belangrijke rol als plek voor beweging, ontmoeting en het "gewoon zijn". Anders dan jonge kinderen zoeken jongeren minder gestructureerde speelvoorzieningen en juist meer informele, flexibele en eigen plekken. Acceptatie, autonomie en sociale veiligheid zijn cruciaal.

De actieradius van jongeren is groot. Op de fiets of scooter komen ze vrijwel overal. Grote kernen hebben aantrekkingskracht op jongeren uit omliggende kleinere dorpen. Hierbij gaat het met name om grote kernen met een middelbare school. In deze kernen moet extra rekening gehouden worden met jongerenvoorzieningen. Toch moet er ook in de eigen kern wat zijn als ze even naar buiten willen.

Bereikbaar	**Uitgangspunten spelen en bewegen kinderen 12-18 jaar**
Meegroeien	Niet van toepassing. maar in eigen kern/wijk ook sport en ontmoeting bieden.
Loopafstand	Niet van toepassing. Fietsen of rijden overal heen als ze willen of het aantrekkelijk is.
Aanbod	
Ontmoetingsplekken	Voor iedere 15 jongeren een plek, 50% regelt zichzelf, 30% is bankjes en andere zitaanleidingen (kletsplek), 20% geformaliseerde ontmoeting liefst in combinatie met sportplek (ontmoetingsplek).
Hoofdstructuur	Per 100 jongeren een sportplek met medegebruik van jeugd en volwassenen, van trapveld tot multifunctionele sportplek, combineren met ontmoetingsplek.
Nevenstructuur	Hoe meer informele ruimte voor ontmoeting hoe beter in verband met natuurlijke spreiding en rustpunten voor senioren/mensen met beperking/ ouders met kleine kinderen.

Voor een goed jongeren voorzieningenniveau geldt de V6-regel:
- **V**oldoende aanbod in relatie tot het aantal jongeren
- Goed **V**erspreid over de wijken en met een goede
- **V**ariatie qua type plek en inrichting
- De plekken moeten **V**eilig zijn voor iedereen
- De plekken en inrichting moeten de aanpak van handhaving en jongerenwerk **V**ersterken
- Het **V**erhaal over jongeren en ontmoeten moet goed te communiceren zijn met bewoners, jongeren en professionals

Volwassenen

Volwassenen hebben behoefte aan flexibiliteit, laagdrempeligheid en sociale interactie, waarbij gezondheidsdoelen (fitheid, gewichtsbeheersing) en stressvermindering centraal staan. De multifunctionele buitenruimtes moeten flexibel en individueel te gebruiken zijn, zoals wandelroutes, calisthenics-parken en ontmoetingsplekken. De leefomgeving moet uitnodigen tot bewegen, ontmoeten, ontspanning en competitie, met een divers aanbod dat past bij verschillende niveaus en behoeften.

4.2 Kwetsbare en specifieke doelgroepen

Inclusieve buitenruimte

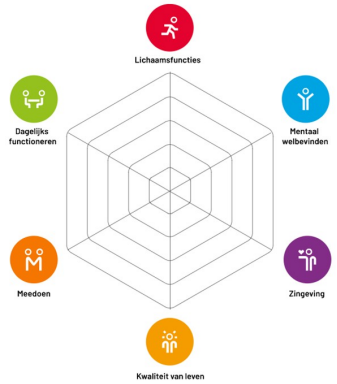
Niet voor iedereen is het vanzelfsprekend mee te kunnen doen. Bij het naar buiten gaan kunnen verschillende beperkingen worden ervaren. Valkuil is dat 'inclusief' ingerichte plekken vaak ingericht zijn voor één specifieke doelgroep met een beperking. Dit maakt deze plekken juist niet inclusief voor mensen die een andere beperking ervaren. Ook kan zo'n inclusieve inrichting ervoor zorgen dat mensen die geen beperking ervaren zich niet uitgedaagd voelen. Het is essentieel dat ook het sociale aspect een rol heeft bij de inrichting van inclusieve plekken. Alleen de combinatie van fysieke en sociale maatregelen zorgt bij alle gebruikers voor een 100% welkom ervaring.

Positieve gezondheid

Positieve gezondheid is een belangrijk thema voor BOSS. Bij positieve gezondheid staat eigen regie en veerkracht centraal. Ook mensen met een beperking of een chronische ziekte kunnen zich gezond voelen. Dit vraagt dat ze de uitdagingen van het leven aankunnen. De inrichting van de openbare ruimte kan bewoners stimuleren of juist afremmen om aan de slag te gaan met hun eigen gezondheid en leefstijl. Hierbij gaat het niet alleen om het faciliteren van actief bewegen, zoals sport, wandelen of fietsen. Ook zaken als buiten zijn, ontmoeting met anderen, natuurbeleving en tot rust komen zijn belangrijk.

In dit plan zijn vier van de zes dimensies voor positieve gezondheid relevant:
- Lichaamsfuncties: Aanbieden faciliteiten voor spelen, bewegen en sporten.
- Mentaal welbevinden: Door buiten een aantrekkelijk alternatief voor binnen te maken. Ontspanning en afleiding bieden.
- Kwaliteit van leven: Het faciliteren van herinneringen, kletsen en kijken naar spelende (klein)kinderen.
- Meedoen: Ontmoeting stimuleren en het tegengaan van eenzaamheid onder alle leeftijden.

Zes dimensies voor positieve gezondheid

In Bijlage 4 - Maatschappelijke ontwikkelingen is meer te lezen over de maatschappelijke ontwikkelingen en de noodzaak om met BOSS in te zetten op een aantrekkelijke leefomgeving. In Bijlage 5 - Wettelijk en landelijk kader wordt het wettelijk en landelijk kader beschreven en in Bijlage 6 - Relatie met bestaand gemeentelijk beleid wordt ingegaan op de relatie met het bestaand gemeentelijk beleid.

4.3 BOSS-uitgangspunten

Met de volgende vier BOSS-uitgangspunten brengen we alle speerpunten, doelgroepen en behoeften samen:

1. BOSS-inrichtingsprincipes;

2. Openbare ruimte als speelplaats;

3. Openbare ruimte maken we samen en op maat;

4. Groen en duurzaam.

2.3.1 BOSS-richtingsprincipes

Bij de BOSS-inrichtingsprincipes horen de volgende speerpunten:

a. Naast spelen krijgen bewegen, ontmoeten, spelen en sporten meer aandacht bij inrichting van de openbare ruimte;

b. Plekken moeten elkaar versterken in een buurt of kern en gebruikers uitnodigen om te bewegen en ontmoeten;

c. De inrichting van plekken gaat voor meer variatie, uitdaging en sfeer zorgen. Ze worden meer uitnodigend voor samen bewegen, ontmoeten, spelen en sporten.

Qua inrichting moet een plek aansluiten op de mogelijkheden die de plek ‘van nature’ biedt. Ook moet de plek aansluiten op de doelgroepen en de rol en functie in de buurt. Een verandering op de ene plek kan vermindering van gebruik veroorzaken op een andere plek. Bij eventueel ruimtetekort is het daarnaast slim om meerdere plekken in samenhang met elkaar toch alle speel-en sportopties mee te geven.

Jongerengroepen veranderen ieder jaar van samenstelling

Ieder jaar veranderen vriendschappen, patronen en behoeften. Met de aanwezigheid van een middelbare school in een grote kern, moet er qua jongerenvoorzieningen ook rekening gehouden worden met jongeren

van omliggende dorpen. Het is niet haalbaar ieder jaar in gesprek te gaan met jongeren en te peilen wat ze nodig hebben en daar ieder jaar opnieuw het voorzieningenniveau op af te stemmen. Jongeren hebben behoefte aan voldoende, verspreid liggende en gevarieerd ingerichte veilige plekken (6V-regel). In grote kernen kan daar met een goede basisinrichting vaak al snel in worden voorzien. Belangrijk is dat jongeren veel zeggenschap hebben bij de vormgeving van hun plek. Denk daarbij aan het plaatsen van specifieke zitelementen bij een sportplek. Zo ontstaat meer eigenheid voor de groep die daar tijdelijk zit (seizoenen). Daarnaast moeten sportplekken aanwezig zijn met de nodige variatie. Van een eenvoudig grastrapveld tot een multifunctionele sportkooi.

Inrichten met een hoofdstructuur en aanvullende nevenstructuur

Afhankelijk van de ruimtelijke opbouw en bevolkingsopbouw is een samenhangend netwerk aan ruimte, plekken en routes nodig. Wanneer bijvoorbeeld een goed trapveld ontbreekt, gaat de jeugd voetballen op een andere, misschien minder geschikte plek. Vanuit de BOSS visie wordt onderscheid gemaakt in een hoofdstructuur en een aanvullende nevenstructuur voor BOSS. Zo zorgen we voor samenhang en een eerlijke verdeling van voorzieningen in de BOSS-ruimte.

Inrichting hoofdstructuur

Centrale plekken zorgen voor voldoende aanbod voor bewegen, ontmoeten, spelen en sporten voor één of meerdere buurten. Op deze plekken wordt daarnaast rekening gehouden met inclusie en ontmoeting. De nadruk ligt bij centrale plekken op bewegen in een BOSS-landschap. Centrale plekken bieden bovendien uitdaging voor oudere kinderen en medegebruik door volwassenen wordt altijd meegenomen. Op deze plekken wordt duurzaam geïnvesteerd.

De steunplekken voorzien in een specifieke behoefte voor één bepaalde doelgroep. Denk daarbij aan een extra trapveld of enkele speeltoestellen voor kinderen van een bepaalde leeftijdsgroep. Ook op deze plekken is de ontmoetingsfunctie van belang. Daardoor zijn dit eenvoudiger ingerichte plekken en is er minder investering nodig dan op centrale plekken. Steunplekken zorgen vooral voor maatwerk op buurtniveau en dragen zo bij aan een gezonde variatie en aanbod in de BOSS-voorzieningen.

Plekken en spreiding hoofdstructuur

Om ervoor te zorgen dat er altijd een goede aantrekkelijke plek is in de buurt of kern, worden centrale plekken aangewezen. Deze centrale plekken worden de best ingerichte plekken. Over het algemeen vormen deze plekken binnen de kern de hoofdstructuur. Een centrale plek biedt ruimte voor bewegen, ontmoeten, spelen en sporten. Ook is er ruimte voor (groot)ouders voor ontmoeting of mee te doen. Plekken binnen de hoofdstructuur zijn blijvende basisvoorzieningen die zorgen voor een eerlijke verdeling en dat er altijd plek voor BOSS is. Ook als er even wat minder kinderen wonen.

Naast de centrale plekken bestaan in de hoofdstructuur steunplekken. Deze plekken zijn nodig in het basisvoorzieningenniveau als de centrale plek niet volledig kan bieden wat nodig is voor de doelgroepen. Denk aan een extra speelplek wanneer een centrale plek decentraal of te ver weg ligt voor jongere kinderen, of een extra trapveld wanneer er veel jongeren in de buurt wonen.

De gemeente zorgt op plekken in de hoofdstructuur voor het onderhoud en benodigde vervanging in samenspraak met gebruikers, omwonenden en andere betrokkenen. Bij het aanwijzen van centrale plekken worden wensen van bewoners sterk meegewogen. Gemeente stelt daarnaast hoeveel steunplekken er nodig zijn. Welke plekken als steunplekken worden aangewezen en welke onder de nevenstructuur vallen, wordt in samenwerking met bewoners in een later stadium bepaald.

Inrichting nevenstructuur

De nevenstructuur is aanvullend op de hoofdstructuur en focust zich op een breed gebruik voor direct omwonenden, maar zonder gemeentelijke (speel) toestellen. De plekken in de nevenstructuur lenen zich goed om gezamenlijk een informeel buurtnetwerk te vormen. Leuk voor een wandeling langs alle plekken. De ene plek kan een pluktuin zijn, terwijl de ander ingericht is als pleintje met lijnen voor tikspel of een fietsparcours. Gekleurde tegels maken de stoep ineens veel meer dan alleen een functioneel pad. Er is dus veel mogelijk. Een plek kan zich goed lenen voor een spontane buurtontmoeting of een gezamenlijke sport of spelkist. Op deze plekken zijn omwonenden nadrukkelijk aan zet. De gemeente houdt echter de regie over de buitenruimte. Initiatieven in de nevenstructuur worden bij de gemeente ingediend, zodat deze ze toetst aan het beleid.

Plekken en spreiding nevenstructuur

Een deel van de plekken uit de huidige situatie is niet per se nodig als basisvoorziening. Op het moment dat de toestellen 'op zijn' wordt gekeken of en hoe deze plekken bij kunnen dragen aan BOSS op straatniveau voor alle leeftijden.

Op dit moment staan er toestellen, maar straks is wellicht een picknickbank en een appelboom meer gewenst. Informele plekken worden maatwerk voor direct omwonenden van de plek. De gemeente vervangt op deze plekken aanwezige toestellen niet meer.

Een plek in de nevenstructuur kan ook komen waar nu niets is. Dit worden plekken zonder toestellen, maar hebben wel een functie voor BOSS in de openbare ruimte. Ze zijn de opstap naar buiten. Ze stimuleren het naar buiten gaan.

Inrichting kleine(re) kernen

Ook in kleine kernen kan een hoofd- en nevenstructuur worden onderscheiden. Belangrijk verschil met de hoofdstructuur van grote kernen is dat centrale plekken in kleine kernen door kinderen uit het gehele dorp gebruikt worden. Op de centrale plek(ken) moet daarom gezorgd worden voor voldoende aanbod voor het hele dorp. Er is hier bijna altijd wel iemand. Er is ruimte voor BOSS in een bij voorkeur landschappelijk ingerichte omgeving. Inclusie en ontmoeting zijn daarnaast belangrijke thema's. Op de centrale plek(ken) passen duurzame investeringen. De centrale plek verzorgt potentieel het hele dorp. De plek moet daarom goed bereikbaar zijn, te voet en/of fietsend. Dat vraagt eventuele verkeerskundige aanpassingen. Het kan zijn dat er naast de centrale plek(ken) nog één of meerdere steunplekken nodig zijn om te voorzien in een specifieke behoefte voor één doelgroep.

De verschillende typen ontmoetingsplekken heeft een aantal inrichtingsprincipes:

- Groetplek (50%): deze plekken ontstaan spontaan en hebben geen inrichting nodig. Denk aan een afspreek-of afscheidsplek, die al in de openbare ruimte aanwezig is.
- Kletsplek (30%): de kletsplek biedt aan 5 tot 10 jongeren de mogelijkheid om even bij te praten. Denk daarbij aan bankjes en andere zitaanleidingen. Bij voorkeur langs doorgaande routes, waar voldoende

  zicht is. Deze plekken zijn ook van belang voor senioren en ouders met kinderen. Hoe meer hoe beter.
- Ontmoetplek (20%): de ontmoetplek biedt de mogelijkheid aan 10 tot 30 jongeren om te praten of andere activiteiten te doen. Deze plekken functioneren goed in combinatie met iets te zien of te doen. Bij

  sportplekken, langs het water en bij sportparken zijn geliefde plekken.

2.3.2 Openbare ruimte als speelplaats

Er is meer aandacht voor routing. Dat zorgt voor een leukere en veiligere openbare ruimte voor jong en oud.

Routing bij sporten en spelen verbindt voorzieningen in de openbare ruimte tot een samenhangend beweegnetwerk, wat aanzet tot actiever gedrag. Door speelplekken, parken en sportlocaties met veilige routes te verbinden, worden buurten aantrekkelijker en beweegvriendelijker. Dit stimuleert dagelijkse beweging, zelfstandig buitenspelen en ontmoetingen tussen bewoners.

Door plekken te verbinden met veilige en toegankelijke routes wordt het gemakkelijker om op pad te gaan voor senioren en mensen die slecht ter been zijn of moeite hebben zich te oriënteren. Een vlakke ondergrond, kleurmarkeringen en rustpunten onderweg of iets te zien en te doen maken het extra aantrekkelijk om naar buiten te gaan voor een wandeling.

Daarnaast zetten we in op rookvrije speellocaties. Zo geven we kinderen het goede voorbeeld en wordt schadelijk meeroken voorkomen. Bovendien zorgt dit voor minder last van schade en afval door peuken, (wegwerp)vapes en sigarettenpakjes op de speellocatie. Zo houden we de openbare ruimte gezond en aantrekkelijk voor iedereen.

2.3.3 Openbare ruimte maken we samen en op maat

De openbare ruimte maken we samen. Iedereen heeft ruimte nodig, ook doelgroepen met specifieke behoeften. Samen met bewoners en andere partners zorgt de gemeente voor goed aanbod in de buitenruimte.

De BOSS ruimte is voor iedereen. Iedereen moet zich welkom voelen om naar buiten te gaan. De buitenruimte moet passen bij de bewoners van een buurt of kern. Het is dus belangrijk om bewoners in de uitvoering mee te nemen. Hoe bewoners het beste meegenomen kunnen worden, kan voor iedere kern anders zijn. Iedere kern heeft een eigen karakter, waar de BOSS-ruimte op aan moet sluiten. Door middel van deze belangengroepen is er nauw contact tussen de vele dorpen en de gemeente.

Er wordt gestreefd naar het ontwerpen en realiseren van kwalitatief hoogwaardige plekken, ruimte en routes met ruimtelijke elementen die BOSS stimuleren. Gebruikskwaliteit wordt extra geborgd door samen met bewoners en gebruikers te ontwerpen. Kinderen krijgen daarbij nadrukkelijk een stem. Op deze manier wordt de gebruiksruimte binnen de kernen van en voor iedereen. Goed gebruik zorgt daarnaast voor veel toezicht en een veilig gevoel. Inspiratiebladenhelpen bij verwachtingsmanagement en geven inspiratie en handvatten voor de inrichting.

2.3.4 Groen en duurzaam

De gemeente draagt bij de inrichting van de openbare ruimte bij aan doelstellingen voor vergroening, waterinfiltratie, biodiversiteit, verkoeling, circulair werken, inclusie, sociale interactie en bewegen.

In de meeste kernen is groene ruimte dichtbij. Zowel binnen als buiten de bebouwde kom. Veel water en diverse landschappelijke kwaliteiten maken gemeente De Fryske Marren uniek. Groene ruimte is daarmee belangrijk om te koesteren en waar nodig te versterken. Groen helpt om rust en ontspanning te vinden, te spelen en bewegen en om in aanraking te komen met levende natuur. Groen speelt een belangrijke rol in de klimaatadaptatie zoals het opvangen van regenwater bij een hoosbui. Ook zorgt groen voor vermindering van hittestress, wat met name in de grotere kernen van belang kan zijn. Groene plekken en parken worden door mensen gewaardeerd. Door op grote en kleine plekken in te zetten op groen, blijft groen beschikbaar in de vorm van gras, heesters, bosplantsoen en bomen in de kernen.

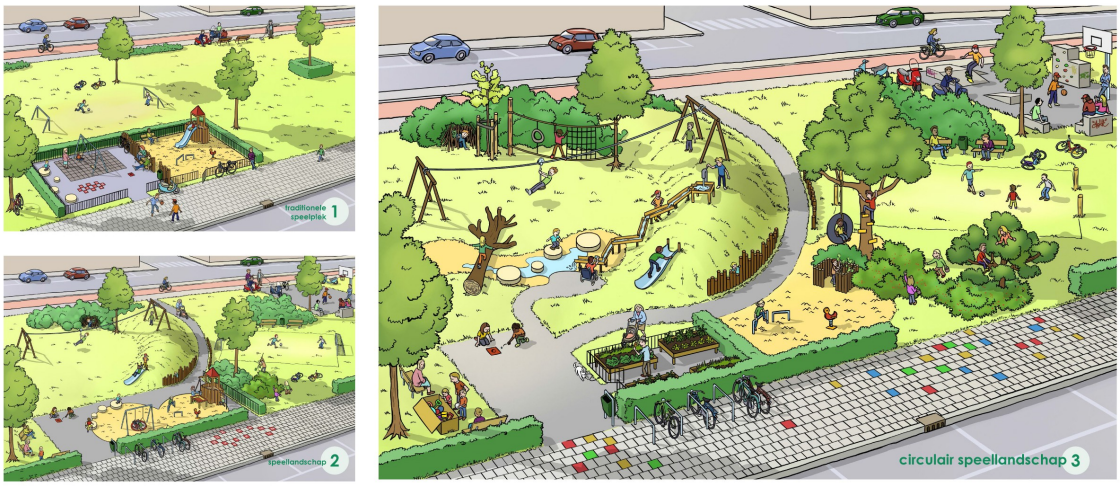
- **Meer groen en natuurlijke BOSS-ruimte in de kernen leidt tot meer biodiversiteit**

  BOSS biedt kansen die te versterken. Denk aan hoogteverschillen of dood hout in de vorm van boomstammen, een insectenhotel of –muurtje. Zulke elementen nodigen uit tot ontdekking en waardering van natuur en groene buitenruimte. Ook zijn deze elementen leefgebieden voor onder andere insecten. Meer insecten zorgen voor meer vogels in de buurt.
- **Het inrichten van plekken op natuurlijke wijze verhoogt de belevingswaarde**

  Door plekken op natuurlijke wijze in te richten wordt extra belevingswaarde aan de plek toegevoegd. Groen is veranderlijk en daarmee aantrekkelijk. Een voorbeeld is de seizoensbeleving. Denk aan de veranderende kleuren en het afvallen van bladeren in de herfst. Gebruikers komen zo op informele wijze in aanraking met groen en natuur. De gebruikswaarde is hoog. Denk aan het plukken van vruchten,

  huttenbouwen en vogels spotten. Door hoogteverschillen te maken met grond en natuurlijke aanleidingen ontstaat meer gebruikswaarde en uitdaging.
- **BOSS-ruimte die nu gemaakt wordt, mag geen afval worden voor volgende generaties**

  Bij de uitvoering van dit plan gaat de gemeente in eerste instantie uit van wat er al is. Wat behouden kan blijven, blijft behouden en voor spullen die niet behouden kunnen worden, wordt een andere invulling gezocht. Nieuw in te richten BOSS-plekken worden zo circulair mogelijk ingericht. Zo sluit gemeente De Fryske Marren aan op de doelstelling om in 2030 volledig circulair te werken.

Van traditionele speelruimte (1) naar speellandschap (2) naar circulair speellandschap (3)

Circulaire speelruimte - OBB ruimtemakers

5 Hoe gaan we dat doen?

In dit hoofdstuk wordt beschreven hoe we toewerken naar een samenhangend BOSS landschap: een netwerk van plekken en routes in de openbare ruimte waar Bewegen, Ontmoeten, Spelen en Sporten vanzelfsprekend samenkomen. Door centrale plekken, steunplekken en een aanvullende nevenstructuur bewust met elkaar te verbinden, ontstaat een fijnmazig en herkenbaar landschap dat uitnodigt om naar buiten te gaan, te blijven bewegen en elkaar te ontmoeten.

5.1 BOSS-inrichtingsprincipes

a. Naast spelen krijgen bewegen, ontmoeten, spelen en sporten meer aandacht bij inrichting van de openbare ruimte;

b. Plekken moeten elkaar versterken in een buurt of kern en gebruikers uitnodigen om te bewegen en ontmoeten;

c. De inrichting van plekken gaat voor meer variatie, uitdaging en sfeer zorgen. Ze worden meer uitnodigend voor samen bewegen, ontmoeten, spelen en sporten.

1. In de hoofdstructuur worden centrale plekken en steunplekken aangewezen

- **Samen met bewoners wordt de invulling van de hoofdstructuur bepaald**

  Bewoners worden vanaf het begin van het uitvoeringstraject betrokken, om bewoners te activeren en draagvlak te creëren voor BOSS en eigen initiatief. De plekken in de hoofdstructuur worden niet geheel voor de lange termijn ingericht. Er is ook ‘vrije’ ruimte voor (goedkopere) voorzieningen met een kortere levensduur. Zo zijn ook plekken in de hoofdstructuur deels flexibel in te richten en na verloop van tijd aan te passen naar mogelijke veranderende behoeften in een kern of buurt. Een basis voor de lange termijn blijft.
- **We leggen de nadruk bij centrale plekken op bewegen in een BOSS-landschap**

  Centrale plekken bieden altijd uitdaging voor oudere kinderen en medegebruik door volwassenen wordt altijd meegenomen. Ook wordt op deze plekken duurzaam geïnvesteerd en wordt rekening gehouden met inclusie en ontmoeting.
- **Genoeg plekken voor ontmoeting betekent automatisch voor minder overlast**

  Jongeren hebben recht op eigen plekken. Gewoon in hun eigen buurt. De systematiek voor jongeren in de openbare ruimte zorgt met name in de grote kernen voor een meer natuurlijke spreiding en sluit aan op handhaving en toezicht. De verwijsplekken zorgen ervoor dat er altijd een mogelijkheid is een keer een groep ‘te verwijzen’ als er in een buurt overlast is.
- **We verdelen de voorzieningen over de buurten**

Door in grote kernen voorzieningen gelijk over buurten te verdelen, wordt niet één buurt met eventuele problemen opgezadeld. In de hoofdstructuur wijst gemeente De Fryske Marren in deze kernen voor iedere 100 jongeren een sportplek aan. Dit kan een grote of kleinere plek zijn. Deze plekken moeten ze delen met jeugd en mogelijk andere inwoners.

- **De steunplekken voorzien in een specifieke behoefte voor één bepaalde doelgroep**

  Deze plekken zijn nodig in het basisvoorzieningenniveau als de centrale plek niet volledig kan bieden wat nodig is voor de doelgroepen. Of wanneer een centrale plek decentraal of te ver weg ligt voor jongere kinderen. Daardoor zijn dit eenvoudiger ingerichte plekken en is er minder investering nodig dan op centrale plekken. Steunplekken zorgen vooral voor maatwerk op buurtniveau en dragen zo bij aan een gezonde variatie en aanbod in de BOSS-voorzieningen. Denk bijvoorbeeld aan een extra trapveld of enkele speeltoestellen voor kinderen. Ook op deze plekken is de ontmoetingsfunctie van belang.

2. Aanvullend op de hoofdstructuur wordt een nevenstructuur ingericht

De nevenstructuur is aanvullend op de hoofdstructuur en focust zich op een breed gebruik voor direct omwonenden, maar zonder gemeentelijke (speel) toestellen. De plekken in de nevenstructuur lenen zich goed om gezamenlijk een informeel buurtnetwerk te vormen. Leuk voor een wandeling langs alle plekken. De ene plek kan een pluktuin zijn, terwijl de ander ingericht is als pleintje met lijnen voor tikspel of een fietsparcours. Gekleurde tegels maken de stoep ineens veel meer dan alleen een functioneel pad. Er is dus veel mogelijk. Een plek kan zich goed lenen voor een spontane buurtontmoeting of een gezamenlijke sport- of spelkist. Op deze plekken zijn omwonenden nadrukkelijk aan zet. De gemeente houdt echter de regie over de buitenruimte. Initiatieven in de nevenstructuur worden bij de gemeente

ingediend en getoetst aan het beleid.

3. De gemeente zorgt op plekken in de hoofdstructuur voor het onderhoud en vervanging

In samenspraak met gebruikers, omwonenden en andere betrokkenen. Bij het aanwijzen van centrale plekken worden uitkomsten van de bewonersenquête sterk meegewogen. Daarnaast wordt door de gemeente vastgesteld hoeveel steunplekken er nodig zijn. Welke plekken als steunplekken worden aangewezen en welke onder de nevenstructuur vallen, wordt in samenwerking met bewoners in een later stadium bepaald.

4. Voor de nevenstructuur is geen vervangingsprogramma

We laten het initiatief voor plekken die niet tot de hoofdstructuur behoren in eerste instantie voor invulling of verandering over aan de omwonenden. Het uitgangspunt is dat bewoners zelf plannen maken en uitvoeren. Een initiatief verloopt altijd via het Plaatselijk Belang of Wijkvereniging naar de gemeente, zodat zij regie houdt. Ook kunnen bewoners de gemeente vragen hierin mee te denken.

5.2 Openbare ruimte als speelplaats

Er is meer aandacht voor routing. Dat zorgt voor een leukere en veiligere openbare ruimte voor jong en oud.

1. We maken veilige en toegankelijke routes

Door plekken te verbinden met veilige en toegankelijke routes wordt het gemakkelijker om op pad te gaan voor senioren en mensen die slecht ter been zijn of moeite hebben zich te oriënteren. Een vlakke ondergrond, kleurmarkeringen en rustpunten onderweg of iets te zien en te doen maken het extra aantrekkelijk op pad te gaan voor iedereen.

2. De inrichting van de openbare ruimte wordt bij nieuwe woonbuurten volgens BOSS gedaan

De principes uit dit plan worden standaard onderdeel van het basispakket bij inrichting van nieuwe woonbuurten. Het streven is grotere plekken voor BOSS vanaf het begin van de ontwikkelingen mee te nemen. Een deel van de bewoners heeft immers al oudere kinderen wanneer ze er komen wonen en willen zelf ook graag bewegen. In plaats van dat nieuwbouwgebieden alleen voor jonge kinderen worden ingericht.

3. Alle speellocaties worden rookvrij gemaakt

Dit maken we zichtbaar met een rookvrij stoeptegel bij elke speellocatie.

5.3 Openbare ruimte maken we samen en op maat

De openbare ruimte maken we samen. Iedereen heeft ruimte nodig, ook doelgroepen met specifieke behoeften. Samen met bewoners en andere partners zorgt de gemeente voor goed aanbod in de buitenruimte.

1. Sportplekken voor jongeren in grote kernen

In grote kernen (Balk, Joure, Lemmer en Sint Nicolaasga) worden één of meerdere centrale plekken voor sport aangewezen. Er is extra aandacht voor sportplekken in de buurt van middelbare scholen. Deze worden vaak intensiever gebruikt. Door grote investeringen te bundelen op plekken die door alle leeftijden worden gebruikt, ontstaat een voorzieningenniveau geschikt voor iedereen.

2. Rouleren sportplekken in kleine kernen

Plekken in de buitenruimte kunnen op veel verschillende manieren worden ingericht, waardoor er veel verschillende typen sport mogelijk zijn. Dat zorgt ook voor een diverse behoefte op het gebied van sport door jongeren en jong volwassenen. Het is financieel niet haalbaar om in iedere kleine kern permanent aan alle behoeften rondom sport en bewegen te voldoen. Daarnaast zijn voorzieningen soms ook al deels aanwezig binnen verenigingsverband.

We gaan de mogelijkheden onderzoeken voor een rouleersysteem van sportvoorzieningen voor kleine kernen. Daarvoor wordt de samenwerking gezocht met Sportbedrijf De Fryske Marren en andere betrokken maatschappelijke organisaties.

3. Op het vlak van inclusiviteit zetten we vooral in op de centrale plekken

Niet voor iedereen is het vanzelfsprekend mee te kunnen doen. Bij het naar buiten gaan kunnen verschillende beperkingen worden ervaren. Valkuil is dat ‘inclusief’ ingerichte plekken vaak ingericht zijn voor één specifieke doelgroep met een beperking. Dit maakt deze plekken juist niet inclusief voor mensen die een andere beperking ervaren. Ook kan zo’n inclusieve inrichting ervoor zorgen dat mensen die geen beperking ervaren zich niet uitgedaagd voelen. Het is essentieel dat ook het sociale aspect een rol heeft bij de inrichting van inclusieve plekken. Alleen de combinatie van fysieke en sociale maatregelen zorgt bij alle gebruikers voor een 100% welkom ervaring.

We zetten daarom in op de centrale plekken. Dit zijn dé plekken waar bewoners samenkomen voor BOSS. Op deze plekken hanteert de gemeente de 100-70-50 regel uit het samenspeelakkoord. Deze regel staat voor: 100% welkom, 70% toegankelijk en 50% bespeelbaar. Zie daarvoor ook de VNG-publicatie. Principes voor inclusieve speelruimte kunnen ook worden gebruikt voor bewegen, sporten en ontmoeten.

5.4 Groen en duurzaam

De gemeente draagt bij de inrichting van de openbare ruimte bij aan doelstellingen voor vergroening, waterinfiltratie, biodiversiteit, verkoeling, circulair werken, inclusie, sociale interactie en bewegen.

Deze afwegingen zijn integraal onderdeel van de uitgangspunten voor ontwerp, beheer en vervanging van BOSS-plekken.

1. Circulariteit: hergebruik vóór vervanging

Een centrale afweging binnen de visie is dat de aanleg van nieuwe BOSS-ruimte geen afval mag opleveren voor toekomstige generaties. Daarom wordt bij de uitvoering van projecten altijd eerst gekeken naar wat al aanwezig is. Uitgangspunt is:

- behoud van bestaande elementen waar mogelijk;
- hergebruik of herbestemming van materialen die niet behouden kunnen blijven;
- pas daarna, als laatste stap, inzet van nieuwe materialen.

Praktisch betekent dit dat materialen en elementen een tweede leven krijgen binnen of buiten de BOSS-ruimte, zoals:
- oude verharding die wordt omgevormd tot zitranden of speelaanleidingen;
- regenwater dat wordt gebruikt als speelwater;
- omgewaaide bomen die worden ingezet als brug, speelelement of zitelement.

Deze manier van werken sluit aan bij de gemeentelijke ambitie om in 2030 volledig circulair te werken.

2. Groen als basis voor een duurzame leefomgeving

Groen wordt expliciet gezien als structurerend en onmisbaar element in de openbare ruimte. De Fryske Marren beschikt over veel landschappelijke kwaliteiten, water en groen, deze moeten gekoesterd en waar nodig versterkt worden. Met BOSS kijken we naar:
- hoe bestaande groene structuren behouden kunnen blijven;
- hoe op grote én kleine plekken extra groen kan worden toegevoegd;
- hoe groen bijdraagt aan rust, ontmoeting, spelen en bewegen.

Groen wordt niet alleen ingezet als decor, maar als actief onderdeel van het gebruik. Bijvoorbeeld in de vorm van gras, heesters, bosplantsoen en bomen binnen de kernen.

3. Klimaatadaptatie en hittestress

Een belangrijke duurzaamheidsafweging is de rol van groen bij klimaatadaptatie. Met name in grotere kernen wordt rekening gehouden met:
- vermindering van hittestress;
- verkoeling door bomen en groen;
- waterberging en waterinfiltratie in de openbare ruimte.

Door meer groen en natuurlijke elementen toe te passen, worden BOSS-plekken aangepast aan een veranderend klimaat. Zo blijven ze ook op warme dagen aantrekkelijk en bruikbaar voor alle leeftijdsgroepen.

4. Biodiversiteit als meekoppelkans

Met BOSS hebben we tegelijkertijd de kans om de biodiversiteit te versterken. Bij de inrichting van plekken worden afwegingen gemaakt over:
- natuurlijke inrichting in plaats van volledig verhard;
- toepassing van hoogteverschillen;
- gebruik van natuur-inclusieve elementen zoals boomstammen, dood hout en insectenhotels.

Deze elementen vergroten niet alleen de biodiversiteit (bijvoorbeeld meer insecten en vogels), maar verhogen ook de speel-, ontdek- en belevingswaarde van de ruimte.

5. Duurzaam = ook aantrekkelijk en flexibel

Duurzaamheid moet hand in hand gaan met gebruikskwaliteit en aantrekkelijkheid. Er wordt gekozen voor een flexibele inrichting, vooral in de hoofdstructuur. Duurzame investeringen vormen de basis, maar plekken blijven aanpasbaar aan veranderende behoeften. Hiermee wordt voorkomen dat voorzieningen voortijdig moeten worden vervangen.

6 Samenwerking en andere afspraken

Samenwerking is een belangrijke sleutel binnen BOSS. We hechten veel waarde aan de samenwerking met dorpen en wijken. Inwoners kennen hun omgeving het beste en brengen waardevolle ideeën en wensen in. Ook binnen de ambtelijke organisatie is samenwerking essentieel. BOSS raakt meerdere disciplines, van beheer en ruimtelijke ontwikkeling tot jeugd, sport, gezondheid en participatie. Door intern goed samen te werken, zorgen we voor een eenduidige aanpak, duidelijke verwachtingen en breed draagvlak voor keuzes die we maken. Dit versterkt de uitvoerbaarheid en zorgt ervoor dat we dorpen en wijken op een consistente manier kunnen ondersteunen.

Tijdens het schrijven van de BOSS-visie in 2023 zijn meerdere ambtelijke bijeenkomsten gehouden. Daarmee is in beeld gebracht waar kansen en bedreigingen liggen en wat nu goed gaat of niet zo goed.

Gezamenlijk is zo bepaald hoe en waar we naartoe willen werken op het gebied van BOSS. In Bijlage 7 - Ambtelijk draagvlak is een verslag van de diverse workshops terug te lezen.

6.1 Samenwerkingsprincipes

De BOSS ruimte is voor iedereen

Iedereen moet zich welkom voelen om naar buiten te gaan. De buitenruimte moet passen bij de bewoners van een buurt of kern. Het is dus belangrijk om bewoners in de uitvoering mee te nemen. Hoe bewoners het beste meegenomen kunnen worden, kan voor iedere kern anders zijn. Iedere kern heeft een eigen karakter, waar de BOSS-ruimte op aan moet sluiten. Door middel van deze belangengroepen is er nauw contact tussen de vele dorpen en de gemeente.

Samen betekent ook samen ontwerpen

Daarbij staan kinderen en jongeren als belangrijkste gebruikers centraal. Samen maken we plekken waar iedereen zich veilig en welkom voelt. Een goede fysieke inrichting is de basis. Daar waar inwoners, verenigingen, fysiotherapeuten of andere activiteitenaanbieders deze fysieke inrichting gebruiken voor hun activiteiten, ontstaat meer reuring en ontmoeting. Zo wordt samenwerking in het kader van positieve gezondheid gestimuleerd.

Principes voor samenwerking in de grote kernen

Van alle kernen in de gemeente worden er vier als grote kern gezien, namelijk: Balk, Joure, Lemmer en Sint Nicolaasga.

- In grote kernen zoekt gemeente De Fryske Marren contact met partijen die betrokken zijn bij de BOSS-ruimte binnen de kern, bijvoorbeeld: maatschappelijke organisaties, onderwijsinstellingen en

  sportverenigingen. Wanneer er een belangenvereniging in de kern actief is, wordt deze nadrukkelijk betrokken. Zo ontstaat een projectgroep.
- Op basis van de data-analyse bepaalt gemeente De Fryske Marren een hoofd- en nevenstructuur voor BOSS plekken.
- Gemeente legt qua voorzieningen voor BOSS de nadruk op de plekken in de hoofdstructuur. In de nevenstructuur liggen plekken die ondersteunend zijn aan de centrale plekken in de hoofdstructuur. De nevenstructuur wordt deels ingericht met toestellen, gericht op specifieke doelgroepen. Een ander deel krijgt geen specifieke inrichting. Daar krijgen bewoners een belangrijke rol op het gebied van inrichting.
- Met de betrokken partijen maakt de gemeente een plan van aanpak voor de BOSS-ruimte in de grote kern. Daarbij wordt bepaald of participatie per wijk of voor de kern als geheel wordt opgepakt.
- Uit het participatietraject moet duidelijk worden welke ruimte voor BOSS er op dit moment is en op welke manier de BOSS-ruimte versterkt kan worden. Daarvoor worden acties geformuleerd, op het gebied van bewegen, ontmoeten, spelen en sporten. Voor verschillende locaties staat dan beschreven wat er nodig is voor goede of betere BOSS-ruimte.
- In samenwerking met de projectgroep worden de acties teruggekoppeld. Daarbij wordt ook in kaart gebracht op welke manier bewoners zelf willen en kunnen bijdragen in de voorbereiding en uitvoering van het realiseren van de BOSS-ruimte. Daarbij is het belangrijk ook een realistisch tijdspad te schetsen, zodat bewoners weten wat wanneer in hun omgeving gaat gebeuren. Na realisatie van de BOSS-ruimte neemt de gemeente het beheer en onderhoud over.

Principes voor samenwerking in de kleine kernen

De meeste kernen binnen De Fryske Marren hebben betrokken inwoners en kennen een (zeer) actief verenigingsleven. Vaak zijn bewoners verenigd in een plaatselijke belangenvereniging. Door middel van deze belangengroepen is er nauw contact tussen de vele dorpen en de gemeente.

- In samenwerking met de belangenvereniging stelt de gemeente een werkwijze op die het beste de bewoners in de betreffende kern activeert. Daarmee wordt een actief participatietraject gestart. Vanuit

  de gemeente zijn de dorpencoördinatoren een belangrijk aanspreekpunt voor de Plaatselijke Belangenverenigingen. De gemeente onderhoudt daarnaast contacten met maatschappelijke organisaties betrokken bij BOSS. Zodat zij aangehaakt worden wanneer nodig.

- Iedere inwoner en iedere doelgroep in de kern moet de mogelijkheid hebben gehad om mee te praten over BOSS. Gezamenlijk wordt de ruimte voor BOSS in de kern in beeld gebracht. Het pilot-resultaat is

  daarvan te zien op de dorpskaart van Bakhuizen. Op basis van input van bewoners uit Bakhuizen is de BOSS-ruimte van het dorp in kaart gebracht.
- Vervolgens wordt gezamenlijk bepaald wat nodig is om goede BOSS-ruimte in het dorp/stad te realiseren. Vanuit de (dorps)kaart worden concrete acties in beeld gebracht, waarbij voor de aspecten bewegen, ontmoeten, spelen en sporten staat beschreven welke acties op welke locaties nodig zijn om samen tot een goede BOSS-ruimte te komen.
- In nauwe samenwerking met de belangenvereniging worden de acties teruggekoppeld aan bewoners. Op dat moment wordt ook in kaart gebracht op welke manier bewoners zelf willen en kunnen bijdragen in de voorbereiding en uitvoering van het realiseren van de BOSS-ruimte. Na realisatie van de BOSS-ruimte neemt de gemeente het beheer en onderhoud over.

Samen met sportverenigingen

Sportverenigingen in de gemeente kunnen voor jong en oud van grote waarde zijn. Het biedt de mogelijkheid om met vrienden elkaar te ontmoeten en te sporten. Buitensportcomplexen kunnen daar goed geschikt voor zijn. Sportcomplexen kunnen een waardevolle aanvulling zijn op het voorzieningenniveau in de gemeente. Wanneer sportactiviteiten georganiseerd worden op plekken in de hoofdstructuur, ingericht voor sport, wordt bewegen gestimuleerd. Hier liggen kansen voor verenigingen en fysiotherapeuten de openbare ruimte te gebruiken. Maar ook voor maatschappelijke organisaties.

6.2 Andere randvoorwaarden en afspraken

6.2.1 Sport en speelvoorzieningen bij toeristische en recreatieve plekken

De speelvoorzieningen bij toeristische en recreatieve plekken, zoals bij openbare stranden, recreatiegebieden, horeca en campings, vormen een aanvulling op de voorzieningen vanuit het Omgevingsprogramma BOSS. De omvang van de speelvoorziening sluit aan bij het gebruik van de plek en waar mogelijk wordt rekening gehouden met verschillende leeftijden en inclusiviteit. Wanneer deze speelvoorzieningen op gemeentegrond staan/in eigendom zijn van de gemeente zorgt de gemeente voor onderhoud, beheer en de jaarlijkse veiligheidskeuringen.

Wat gaan we doen?

Bij nieuwe of vervanging van speelvoorzieningen bij toeristische en recreatieve plekken in eigendom van de gemeente wordt gekeken naar:
- Aansluiting op het Omgevingsprogramma BOSS;
- Toegevoegde waarde voor recreatie en toerisme;
- Ruimtegebruik en ruimtelijke kwaliteit;
- Beheer- en onderhoudskosten.

6.2.2 Eigen initiatieven bij aanleg van speelvoorzieningen

Dorpen en wijken die zelf initiatief tonen voor het realiseren en bekostigen van een speelvoorziening waarderen we zeer. Het realiseren van speelvoorzieningen op gemeentegrond is echter een taak van de gemeente. Daarom willen we niet dat dorpen dit zelf gaan aanleggen of financieren. De gemeente wil hierbij altijd betrokken en richtinggevend zijn, om de volgende redenen:
- **We willen graag dat alle speelvoorzieningen aansluiten op de BOSS-visie**

  Wanneer dorpen zelf overal speelvoorzieningen gaan plaatsen, is het de vraag of de BOSS-visie hierin goed uitgewerkt wordt.
- **De verantwoordelijkheid voor het onderhoud en beheer ligt bij de gemeente**

  We willen daarom inspraak hebben in welke speeltoestellen geplaatst worden, hoe de kwaliteit is en wat dit betekent voor het onderhoud en beheer. Daarnaast kan de gemeente inkoopvoordeel behalen door voor meerdere speellocaties tegelijk speelvoorzieningen in te kopen.
- **De gemeente is verantwoordelijk als er wat gebeurt**

  Er zijn strenge veiligheidseisen voor speelvoorzieningen (Warenwetbesluit attractie- en speeltoestellen). Bij ongevallen wordt de gemeente aansprakelijk gesteld, omdat de speeltoestellen op grond

van de gemeente staan. Als gemeente willen we daarom zelf in de hand houden welke speelvoorzieningen aangelegd worden, zodat we ook zeker weten dat aan alle veiligheidseisen wordt voldaan.

Dat we eigen initiatieven niet stimuleren, betekent niet dat eigen initiatieven niet gewaardeerd worden. Met de BOSS-visie is het juist de bedoeling om samen met de wijk of het dorp in gesprek te gaan over de speelvoorzieningen in het dorp. Als gemeente willen we hierin echter wel leidend zijn.

Wat gaan we doen?

Wanneer dorpen of wijken zich met een initiatief bij de gemeente melden, bijvoorbeeld via de dorpencontactfunctionaris, wordt het initiatief doorgezet naar de projectleider BOSS. De projectleider gaat vervolgens in gesprek met de initiatiefnemers om te kijken wat er mogelijk is.

4.2.3 Beheer en onderhoud van speelvoorzieningen en sport- en fitnessvoorzieningen

De veiligheid van attracties en speeltoestellen is geregeld via het Warenwetbesluit attractie- en speeltoestellen 2023 (WAS 2023). De eisen gelden voor toestellen die staan op openbare grond zoals speeltuinen, op semiopenbare grond zoals schoolpleinen, of in attractieparken. Het Attractiebesluit bevat regels voor ontwerp, constructie, installatie, gebruik, beheer en onderhoud van speeltoestellen. Door te voldoen aan de regels van het Attractiebesluit, kan de gemeente er voor zorgen dat er maar een kleine kans bestaat op ongelukken met speeltoestellen. De Nederlandse Voedsel en Waren Autoriteit (NVWA) is toezichthouder op de naleving van het Attractiebesluit. De NVWA mag (onaangekondigde) controles verrichten en mag overgaan tot sluiting van een speelplaats als die niet veilig is. Ook mag de NVWA onveilige toestellen buiten gebruik stellen.

Wat gaan we doen?

1. De gemeentelijke speeltoestellen worden één keer per jaar geïnspecteerd

Dit gebeurt door een onafhankelijk bedrijf dat gespecialiseerd is in het keuren van speeltoestellen volgens de WAS 2023. Sport- en fitnessvoorzieningen, die op grond van de gemeente staan, worden ook meegenomen in de jaarlijkse keuring.

2. Daarnaast controleren wij zelf de gemeentelijke speeltoestellen meerdere keren per jaar

Speeltoestellen moeten altijd veilig zijn. Dat is belangrijk, want kinderen zijn kwetsbaar en zien niet altijd wat er mis kan gaan. Door speeltoestellen regelmatig te controleren kan worden voorkomen, dat speeltoestellen langdurig onveilig zijn. In onderstaand schema staat hoe vaak de verschillende inspecties plaats vinden.

Inspecties speeltoestellen

Inspectie	Wettelijk	Frequentie(praktijk)	Door wie
Keuring vóór gebruik	Ja	Eenmalig	AKI
Visuele inspectie	Ja	Dagelijks/wekelijks	Gemeente
Operationele inspectie	Ja	Elke 1-3 maanden	Gemeente
Jaarlijkse hoofdinspectie	Ja	Minimaal 1x per jaar	Onafhankelijke inspecteur

3. We onderzoeken hoe we intern het speelvoorzieningen beheer gaan inrichten

Bij voorkeur stellen we hiervoor een speelvoorzieningen team samen. Daarin zitten eigen medewerkers die, indien nodig, opgeleid worden om de speeltoestellen te inspecteren. Ook zijn zij verantwoordelijk om per speelvoorziening een logboek bij te houden. Bij het borgen van de veiligheid is het namelijk een wettelijke verplichting om van de inspecties een logboek bij te houden. Daarin wordt bijgehouden wanneer eventuele gebreken verholpen zijn. Met het logboek geeft de gemeente aan wat de mate van onderhoud is geweest. Hiermee kan aangetoond worden dat van achterstallig onderhoud geen sprake is. Naast de inspecties voeren zij ook het dagelijks en verzorgend onderhoud uit op de toestellen en het omliggende groen en de valondergronden.

4. Inwoners kunnen meldingen van schade aan de gemeente doorgeven

Regelmatige controle heeft als voordeel dat geconstateerde schades direct gerepareerd kunnen worden, zodat de veiligheid van de speeltoestellen en het speelterrein weer gewaarborgd is. Bovendien voorkomen een vroege signalering van mankementen en de reparatie daarvan dat herstelkosten van speeltoestellen uit de hand lopen. Inwoners kunnen hiervoor via Fixi schades of andere bevindingen doorgeven. Het is niet de bedoeling dat omwonenden zelf geheel verantwoordelijk worden voor het beheer en onderhoud. Gezien het feit dat wij als gemeente verantwoordelijk zijn voor het onderhoud en veiligheid van onze speellocaties gaan wij de lopende beheerovereenkomsten beëindigen.

7 Planning en financiën

7.1 Planning

Op basis van de leeftijd en vervangingsopgave van de huidige speelvoorzieningen is een planning opgesteld om deze locaties om te vormen tot BOSS-speelvoorziening. Voor de komende jaren gaan we in de volgende dorpen/wijken aan de slag met BOSS:

Planning BOSS 2027-2032

2027		**2028**		**2029**	
Langweer	€ 50.000	Balk-Zuid	€ 195.000	Tjerkgaast	€ 25.000
Sloten	€ 70.000	Elahuizen	€ 25.000	Vegelinsoord	€ 25.000
Sondel	€ 25.000	Oudemirdum	€ 25.000	Bantega	€ 25.000
Terkaple	€ 25.000			Echtenerbrug	€ 60.000
Oosterzee	€ 25.000			Nijemirdum	€ 25.000
Ouwsterhaule	€ 35.000			Haskerhorne	€ 25.000
				Scharsterbrug	€ 50.000
Subtotaal	€ 230.000	Subtotaal	€ 245.000	Subtotaal	€ 235.000
Onvoorzien	€ 34.500	Onvoorzien	€ 36.750	Onvoorzien	€ 35.250
Totaal	**€ 264.500**	**Totaal**	**€ 281.750**	**Totaal**	**€ 270.250**

2030		**2031**		**2032**	
Terherne	€ 35.000	Joure	€ 185.000	Lemmer	€ 145.000
Oudehaske	€ 85.000	Idskenhuizen	€ 35.000	Echten	€ 25.000
Lemmer	€ 105.000	Delfstrahuizen	€ 25.000	Balk-Noord	€ 50.000
Subtotaal	€ 225.000	Subtotaal	€ 245.000	Subtotaal	€ 220.000
Onvoorzien	€ 33.750	Onvoorzien	€ 36.750	Onvoorzien	€ 25.000
Totaal	**€ 258.750**	**Totaal**	**€ 281.750**	**Totaal**	**€ 253.000**

De bedragen per dorp/wijk zijn gebaseerd op een inschatting van het aantal hoofdplekken, steunplekken en informele plekken. De daadwerkelijke uitwerking gebeurt samen met het dorp/de gebruikers.

7.2 Begroting

Om alle speelvoorzieningen volgens het BOSS-principe in te richten, moeten we de komende vijftien jaar aan de slag. De begroting is hiervoor als volgt:

Begroting BOSS 2027-2041

2027	**€ 264.500**	**2032**	**€ 253.000**	**2037**	**€ 270.250**
2028	€ 281.750	**2033**	€ 281.750	2038	€ 258.750
2039	€ 270.250	**2034**	€ 258.750	2039	€ 270.250

2027	**€ 264.500**	**2032**	**€ 253.000**	**2037**	**€ 270.250**
2030	€ 258.750	**2035**	€ 281.750	2040	€ 264.500
2031	€ 281.750	**2036**	€ 270.250	2041	€ 270.250

In totaal komt de investering in BOSS neer op ruim € 4 miljoen, verspreid over vijftien jaar.

Op dit moment is er voor het reguliere onderhoud van de speelvoorzieningen een bedrag van € 123.000 beschikbaar in de begroting. Met dit bedrag kunnen slechts de speelvoorzieningen onderhouden worden. Er is geen budget voor vervanging en onafhankelijke inspectie.

Voor de uitvoering van Omgevingsprogramma BOSS worden daarom de volgende aanmeldingen meegenomen bij de integrale afweging in de Programmabegroting 2027.

1. Een jaarlijks bedrag van € 15.000 voor de onafhankelijke inspectie van de speeltoestellen

De Fryske Marren beheert zo'n 700 toestellen, waardoor een structureel budget van € 15.000 per jaar nodig is om aan de wettelijke zorgplicht en maatschappelijke verwachtingen rondom veilige speelruimte te voldoen.

2. Een jaarlijkse uitgave van € 135.000 voor de herinrichting van speellocaties volgens BOSS

Oorspronkelijk was een aanvraag gedaan voor € 270.000 per jaar. Vanwege het financiële perspectief is deze aanvraag gehalveerd. Het investeringsbedrag wordt in 15 jaar afgeschreven. Hierbij komen de kapitaallasten bij een jaarlijkse investering van € 135.000 uit op € 14.400 per jaar.

Samen met wijkbeheer, wijk overschrijdend beheer en dienstenbeheer wordt in 2026/2027 afgestemd hoe het beheer en onderhoud van de speelvoorzieningen het beste ingericht kan worden. De verwachting is dat hier jaarlijks één fte voor nodig is om iemand specifiek voor het keuren, onderhoud en beheer van de speelvoorzieningen aan te stellen. Indien nodig wordt hiervoor een aanmelding gedaan voor de integrale afweging in de perspectiefnota 2028.

Bijlage II Overzicht Documentenbijlagen

Bijlage 1 - BOSS visie 2023	/join/id/regdata/gm1940/2026/0473301761584b15a253bb-cfdb2ec821/nld@2026-08-31;10574086
Bijlage 2 - Evaluatie BOSS (intern)	/join/id/regda-ta/gm1940/2026/00607823701148c5b7ff65c86300bac3/nld@2026-08-31;10574086
Bijlage 3 - Doelgroepen en behoeften	/join/id/regdata/gm1940/2026/e40e845ad-ca040ae8591d44807a30743/nld@2026-08-31;10574086
Bijlage 4 - Maatschappelijke ontwikkelingen	/join/id/regda-ta/gm1940/2026/7dec50e9d16b48ccaafb7d46566cd721/nld@2026-08-31;10574086
Bijlage 5 - Wettelijk en landelijk kader	/join/id/regda-ta/gm1940/2026/d89863d173f84108b224de2d8614c595/nld@2026-08-31;10574086
Bijlage 6 - Relatie met bestaand gemeentelijk beleid	/join/id/regda-ta/gm1940/2026/60dd70da8c7e46c48a1e07dcd333ae23/nld@2026-08-31;10574086
Bijlage 7 - Ambtelijk draagvlak	/join/id/regda-ta/gm1940/2026/15c48f14500043f1b5efb664085383df/nld@2026-08-31;10574086

Bijlage III Bijlage

[Gereserveerd]